





موضوع:

سیاست جنایی ایران در حمایت از محیط

زیست آبی

استاد راهنما:

جناب آقای دکتر سید حسین حسینی

استاد مشاور:

جناب آقای دکتر نریمان فاضری

استاد داور:

جناب آقای دکتر محمدیار ارشدی

گردآورنده:

حسین رضائی تودشکی

زمستان ۸۹

تقدیر و تشکر

بهره مندی از رهنمود های ارزشمند استاد معظم توفیقی بود که خداوند مرا از آن بهره مند ساخت. ینوسیله از ایشان که هم و غم خویش را برای تربیت نیروهای متخصص و متعهد قرار داده اند متشکرم .

این پایان نامه حاصل یک سال تلاش بی وقفه من است که با مرارت و درسایه توفیقات الهی و راهنماییهای استاد محترم موفق به انجام آن شده اند .

چکیده

بشر مدتهاست که برای محافظت از ارزش‌هایی که رعایت آن‌ها را برای حمایت و بر آورده ساختن نیازهای بنیادین و اولیه انسانها ضروری می‌داند و چاره‌اندیشی افتاده احیانا متوسل به پاسخ‌های کیفری شده است. محیط زیست هم در حدود یکصد سال اخیر به عنوان نیاز مبرم بشری مطرح شده و دولتها و سازمانها بین‌المللی به ایجاد قوانینی برای حفاظت از این محیط دست یازیده‌اند.

یکی از انواع محیط زیست محیط زیست آبی است. هدف مطالعه بررسی ضرورت حمایت کیفری از حقوق محیط زیست آبی و شناسایی بایسته‌های حقوق کیفری در حفاظت از محیط زیست آبی است که بدون توجه به کار بست آنها نمی‌توان به توفیق نظام حقوق کیفری در حوزه حقوق محیط زیست آبی امیدوار بود.

این پایان‌نامه در دو بخش تنظیم شده است در فصل اول به بیان کلیات و تعاریف می‌پردازیم و سابقه‌ای تاریخی از اهمیت آب و محیط زیست آبی در ایران و جهان بیان کنیم. و در فصل دوم به بیان سیستمهای کیفری می‌پردازیم. و در بخش دوم نیز به تدوین سیاستهای غیر کیفری برای حمایت از محیط زیست و همچنین نقش سازمان‌های داخلی و بین‌المللی در این رابطه خواهیم پرداخت.

کلید واژه: محیط زیست- زیست آبی- کیفر- جرم - سیاست جنائی

فهرست مطالب

چکیده

مقدمه (بیان مساله - سوالات - فرضیات - سوابق و ضرورت تحقیق - اهداف تحقیق - استفاده	
کنندگان از تحقیق - روش تحقیق)	۴.....
بخش اول : تعاریف ، مبانی و ضرورت حمایت از محیط زیست آبی	۹.....
فصل اول : کلیات و تعاریف	۱۰.....
مبحث اول : واژه شناسی	۱۰.....
گفتار اول : سیاست جنائی	۱۰.....
گفتار دوم : محیط زیست و محیط زیست آبی	۱۳.....
مبحث دوم : اهمیت و پیشینه تاریخی محیط زیست آبی در ایران و جهان	۱۵.....
گفتار اول : اهمیت محیط زیست در جهان	۱۵.....
گفتار دوم : آب در آیین باستانی زرتشت	۱۸.....
گفتار سوم : قنات مظهر نبوغ ایرانیان	۲۱.....
مبحث سوم : ضرورت حمایت کیفی از محیط زیست آبی	۲۵.....
گفتار اول : مفهوم حمایت	۲۵.....
گفتار دوم : محیط زیست و حقوق	۲۶.....

۲۸	گفتار سوم : ضرورت حمایت کیفری.....
۳۲	فصل دوم : سیاست کیفری حفاظت از محیط زیست آبی.....
۳۲	مبحث اول : عناصر تشکیل دهنده جرائم علیه محیط زیست آبی.....
۳۲	گفتار اول : عنصر مادی.....
۳۵	گفتار دوم : عنصر معنوی.....
۳۹	گفتار سوم : عنصر قانونی.....
۴۰	مبحث دوم : مقررات جزایی حفاظت از منابع زیستی آبی.....
۴۱	گفتار اول : قوانین جزایی قبل از انقلاب اسلامی.....
۴۳	گفتار دوم : قوانین جزایی بعد از انقلاب اسلامی.....
	بخش دوم : سیاستهای غیر کیفری و نقش سازمانهای حفاظت از محیط زیست آبی در ایران
۴۹	فصل اول : سیاستهای غیر کیفری.....
۴۹	مبحث اول : راهکارهای حقوقی.....
۵۳	مبحث دوم : راهکارهای اداری.....
۶۵	فصل دوم : سازمانهای حافظ محیط زیست آبی.....
۶۵	مبحث اول : استقرار دستگاه نظارتی بر محیط زیست آبی.....
۶۶	مبحث دوم : بررسی سیر تاریخی و تنوع دستگاههای حفظ منابع آبی.....

مبحث سوم : وضعیت فعلی سازمانهای حفاظت از محیط زیست آبی.....	۷۰
گفتار اول: پیشینه تاریخی تشکیلات و وظایف سازمانهای آب و فاضلاب.....	۷۱
گفتار دوم: پیشینه تاریخی تشکیلات و وظایف سازمان حفاظت محیط زیست	۷۷
فصل سوم : نقش ایران در موازین و کنوانسیونهای بین المللی حقوقی راجع به حمایت از محیط زیست آبی.....	۸۱
مبحث اول : اجماع بین المللی و ابزار اجرایی موازین.....	۸۱
گفتار اول : اعلامیه ۱۹۹۵ رم پیرامون ذخایر آبی جهانی.....	۸۳
گفتار دوم : اعلامیه ۱۹۹۵ کیوتو پیرامون مشارکت پایدار ذخایر آبی.....	۸۵
گفتار سوم : اعلامیه ۱۹۹۹ رم پیرامون اجرای اصول رفتاری ماهیگیری مسئولانه.....	۸۷
گفتار چهارم : اعلامیه ۲۰۰۱ ریکاویک پیرامون ماهیگیری مسئولانه.....	۹۰
مبحث دوم : سازمانهای ماهیگیری منطقه ای ابزار اجرایی موازین حقوقی.....	۹۳
گفتار اول : مبنای حقوقی تاسیس سازمانهای ماهیگیری منطقه ای.....	۹۳
گفتار دوم : زمینه های فعالیت.....	۹۷
گفتار سوم : ارزیابی نقش سازمانها.....	۹۸
نتیجه گیری و پیشنهادها.....	۱۰۳
فهرست منابع و مآخذ.....	۱۰۸

حمایت از محیط زیست آبی یک ضرورت ملی و بین المللی است زیرا سلامتی افراد و آبزیان مورد تهدید واقع شده است و بحث پیرامون موضوع در کشور ایران از لحاظ موقعیت جغرافیایی از هر دو ضرورت فوق برخوردار است و از طرفی نظر به اهمیت و ارزش ویژه ای که این محیط دارد آثار بی توجهی به آن غیر قابل چشم پوشی و خسارات وارده عمدتاً غیر قابل جبران میباشد فلذا حمایت از این محیط تقنین و اعمال مقررات قاطع و جامع و سیاست جنایی پویایی را می طلبد بنابراین اقتضا مینماید سیاست جنایی ایران و کیفیت آن مورد بررسی واقع تا جایگاه و اهمیت موضوع درک شود. وجود یک نظام حقوقی مدون و مطابق با نیازهای بشری می تواند نقش مهمی در این زمینه داشته باشد. اوصاف الزامی بودن حقوق و ضمانت اجراهای آن؛ تامین کننده اجبار قواعد حقوقی بوده، به گونه ای که از رفتار زیان آور به محیط زیست، جلوگیری می کند.

محیط زیست آبی که محور اصلی این پایان نامه را تشکیل داده است و سعی شده است که چگونگی حمایت کیفری از آن مورد بررسی قرار گیرد، عرصه ای است که منبعی برای تمام جانداران یعنی انسان، حیوان، گیاه می باشد.

محیط زیست آبی موضوعی است که علاقه برای سالم نگه داشتن آن و به عبارتی حمایت از آن در برابر رفتارهای گوناگون آلاینده که از آنها به عنوان جرایم زیست محیطی نام برده شد، از گذشته های دور وجود داشته است، با این تفاوت که در آن ایام اهمیت و ارزش آن مانند امروز برای ما انسان ها شناخته شده نبود.

بشر رفته رفته و به موازات دستیابی به ابزار و فن آوری کاملتر و بهره وری از ره آوردهای نوین این پیشرفت ها ، متوجه ذخایر طبیعی موجود در زیستکره و امکاناتی شد که می توانست بسیاری از آرزوهای دیرینه وی را بر آورده سازد و به آنچه که او در اندیشه و خیال آن را پرورش داده بود برساند . بنابراین توجه به زیباییهای طبیعت و چشم اندازهای شگرف آن جای خود را به چگونگی دست یافتن به امکانات موجود در آن داد و به این ترتیب گامهای نخستین برای تخریب و انهدام محیط زیست برداشته شد .

در بحث محیط زیست آب بعنوان ارزشی فی نفسه باید تاکید کرد که امروزه اکثر کشورها اعم از کشورهای در حال توسعه و توسعه یافته اقدام به شناسایی محیط زیست به عنوان ارزشی در عرض سایر ارزش های فردی کرده اند که از قرون پیش شایسته حمایت کیفی شناخته شده اند . در قوانین اساسی بسیاری از کشورها دسترسی به محیط زیست سالم آبی به عنوان یکی از ارزش های جمعی به رسمیت شناخته شده است .

بنابراین امروزه اکثر جوامع و از جمله جامعه بین المللی ، محیط زیست سالم را به عنوان یک ارزش بنیادین شناسایی کرده و یا در حال چنین شناسایی هستند . با چنین دیدگاهی شاهد گرایش هر چه بیشتر دولت ها به بهره گیری از حقوق کیفی برای حمایت از محیط زیست هستیم .

- سوالات

برای نیل به این مقصود سوالاتی مطرح و مورد بحث می‌باشد:

۱- سیاست جنایی ایران راجع به جرم انگاری اقدامات علیه محیط زیست آبی به چه کیفیت است؟

۲- آیا سیاست جنایی ایران در حمایت از محیط زیست آبی کامل و واجد اقدامات تامینی و حمایتی

مطلوبی بوده و آیا در بحث جبران خسارت تدابیر لازم را منظور نموده است؟

۳- آیا مجازات‌ها و تدابیر قانونی و حمایتی موجود در جهت پیشگیری از تخریب و جبران محیط

زیست آبی موثر واقع شده است؟

- فرضیات

۱- اصل سیاست تقنینی ایران مبنی بر جرم انگاری اقدامات علیه محیط زیست آبی سیاست مطلوب و

سازنده ای است.

۲- سیاست جنایی ایران در حوزه تقنین و اجرا واجد نقص و ابهام می‌باشد. و همچنین در ارتباط با

تدابیر حمایتی راجع به محیط زیست آبی اقدامات و تدابیر مطلوب و موثری را بعمل نیاورده است.

۳- مجازات‌ها و تدابیر قانونی و حمایتی در جهت پیشگیری از آلودگی محیط زیست آبی و همچنین

بحث جبران خسارات ناشی از ارتکاب جرم کافی و وافی به مقصود نیست زیرا آلودگی و تخریب

این بخش رو به فزونی است

- سابقه و ضرورت انجام تحقیق

از آنجا که محیط زیست آبی بخش عظیم و حائز ارزش و اهمیتی از مملکت را شامل میشود بنابراین از جهت حفظ و احترام به حقوق افراد و آیندگان و حفظ و حمایت از این موضوع ارزشمند اعمال مقررات قاطع و کامل لازم و ضروری است فلذا بحث و بررسی پیرامون مواد و مقررات کیفری حاضر که نظر به جبران خسارت توسط متخلف و پیشگیری از وقوع جرائم مضر به این بخش دارد و همچنین شناسایی و توضیح پیرامون موارد و اقدامات مجرمانه از اهمیت و ضرورت تئوری و عملی برخوردار است .

در این زمینه قبلاً سوابق تحقیقاتی که بطور خاص به مساله محیط زیست آبی پرداخته باشد وجود ندارد ؛ اما در مورد حفاظت از محیط زیست مواردی وجود دارد که به بیان آنها می پردازیم :

۱ - آقای محمدرضانظری نژاد در سال ۱۳۸۱ به راهنمایی دکتر محمد علی اردبیلی پایان نامه ای با عنوان سیاست جنایی ایران در قبال جرائم اقتصادی به دانشگاه شهید بهشتی ارائه داده است

۲ - آقای فیروز محمودی جانکی در سال ۱۳۸۲ راجع به پایان نامه ای با عنوان اصول و شیوه های جرم انگاری در دانشگاه تهران دفاع نموده است .

۳ - آقای غلامرضا مدنیان در سال ۱۳۷۷ راجع به حفاظت قانونی از منابع آبهای داخلی پایان نامه ای تنظیم و با راهنمایی دکتر اردشیر امیر ارجمند در دانشگاه حقوق دانشگاه شهید بهشتی دفاع نموده است .

- اهداف

۱- شناسایی اقدامات قضایی و حمایتی موجود راجع به حفظ محیط زیست آبی .

۲- شناسایی نقایص و ضعفهای حمایتی و قانونی موجود.

۳- پیشبینی تدوین سیاست جنایی جامع در حمایت از محیط زیست آبی.

۴- نهایتاً حفظ سلامتی افراد و آبریان و محیط زیست آبی به موازات اعمال و اجرای صحیح مقررات کیفری قاطع و جامع.

- استفاده کنندگان از تحقیق

سازمان حفاظت محیط زیست - شرکتهای سهامی شیلات-وزارت جهاد کشاورزی-وزارت و سازمانهای بهداشت-مجلس-هیئت دولت -مراجع قضایی-مراجع آموزشی و دانشگاهها-سازمان آب

روش تحقیق

از طریق بحث و بررسی پیرامون مقررات و منابع قانونی موجود در زمینه محیط زیست آبی و بررسی موارد مربوط به تخلفات و جرائم تعریف شده و ارکان آن و همچنین نقد رویکردهای حمایتی، قانونی

ایران در حمایت از محیط زیست آبی و مطالعه رویه قضایی و التزامی ناظر به حمایت از محیط

زیست آبی و شناسایی انواع اقدامات حمایتی و قانونی.

بخش اول : تعاریف ، مبانی و ضرورت حمایت از محیط

زیست آبی

فصل اول : کلیات و تعاریف

مبحث اول : واژه شناسی

در این مبحث ابتدائاً به بیان معانی واژگانی که مکرراً با آنها سر و کار خواهیم داشت ؛ یعنی سیاست جنائی ، محیط زیست و محیط زیست آبی خواهیم پرداخت .

گفتار اول : سیاست جنائی

اصطلاح سیاست جنایی برای اولین بار توسط آنسیلم فون فوئر باخ در کتاب حقوق کیفری او که در سال ۱۸۰۳ میلادی منتشر گردید به کار برده شد .

از نظر او سیاست جنایی « مجموعه شیوه‌های سرکوب گرانه‌ای که دولت با استفاده از آنها علیه جرم واکنش نشان می‌دهد می‌باشد. »^۱

۱- مفهوم مضیق: جرم انگاری و برخورد کیفری توسط دولت با مجرمین، برجسته‌ترین شکل برخورد با جرم میباشد به همین علت نخستین کاربردهای سیاست جنایی در معنایی معادل حقوق کیفری یا سیستم کیفری که مبتنی بر جرم - مجازات و قانون می‌باشد بوده است همچنانکه در تعریف فوئر باخ سیاست جنایی به شیوه‌های سرکوبگر، اعمال شونده از سوی دولت و علیه جرم محدود شده است که در مقایسه با تحولات مفهوم سیاست جنایی می‌توان آن را مفهوم مضیق سیاست جنایی و یا سیاست کیفری نامید.

^۱ . یزدی نظری نژاد ، محمدرضا ، سیاست جنائی ایران در قبال جرائم اقتصادی ، پایان نامه کارشناسی

ارشد دانشگاه شهید بهشتی ، به راهنمایی دکتر محمد علی اردبیلی ، ۱۳۸۱ ، ص ۴

۲- مفهوم موسع: هر کدام از ارکان سه گانه مفهوم مضیق سیاست، در فرایند تحولات توسعه یافته است. فون لیست در اواخر سده نوزدهم سیاست جنایی را «مجموعه منظم اصولی که دولت و جامعه به وسیله آنها مبارزه علیه بزه را سازمان می‌بخشد»^۱ تعریف می‌کند همچنانکه می‌بینیم در این تعریف در کنار دولت جامعه نیز مسئول سازماندهی و اعمال سیاست جنایی در نظر گرفته شده است و از نظر خانم دلماس مارتی «سیاست جنایی شامل مجموعه روش‌هایی میشود که هیأت اجتماع با توسل به آن‌ها پاسخ‌ها را به پدیده مجرمانه سازمان می‌بخشد»^۲ که عبارت «هیأت اجتماع» علاوه بر نهادهای مختلف دولتی، جامعه مدنی را نیز در سازمان‌دهی مقابله با پدیده مجرمانه سهیم می‌گرداند.

بنابراین امروزه در مفهوم موسع «سیاست جنایی عبارتست از کلیه تدابیر و اقدام‌های پیشگیرانه و سرکوبگرانه‌ای که توسط دولت و جامعه مدنی، جداگانه و یا با مشارکت یکدیگر، جهت پیشگیری از جرم، مبارزه با بزهکاری، اصلاح و یا سرکوب بکار برده می‌شود».

هر سیاست جنایی هدفداری، جهت دستیابی به اهداف خود به ابزار کارآمدی احتیاج دارد که با توجه به ابزار مورد استفاده سیاست جنایی، می‌توانیم آن را به سیاست جنایی تقنینی، سیاست جنایی قضایی و سیاست جنایی مشارکتی تقسیم نمائیم .

سیاست جنایی تقنینی با استفاده از ابزارهای قانونی که شامل قانون اساسی، قوانین جزایی و آئین دادرسی کیفری می‌باشد، سعی در رسیدن به اهداف سیاست جنایی مطلوب را دارد سیاست جنایی قضایی، سیاستی است که از ابزارهای قضایی جهت نیل به اهدافش استفاده می‌نماید. ابزارهای قضائی

^۱. کی نیا، مهدی، بزه دیده شناسی، نشریه حقوق دانشکده علوم قضایی و خدمات اداری دوره اول، ش ۱، دی ماه ۷۰، ص ۱۲

^۲. محمودی جانکی، فیروز، مبانی، اصول و شیوه های جرم انگاری، پایان نامه دکتری حقوق کیفری و جرم شناسی، دانشکده حقوق و علوم سیاسی دانشگاه تهران، ۱۳۸۲، ص ۷۱

شامل روشهای علمی است که مقام قضایی بنابر اختیارات خود می‌تواند آنها را مورد استفاده قرار دهد، مانند مجازاتهای جایگزین حبس یا نظام نیمه آزادی و...، سیاست جنایی مشارکتی علاوه بر استفاده از ابزارهای قانونی و قضایی و اهرم‌های تقویتی دولتی، نیاز به حمایت و مشارکت اهرم‌های مردمی و غیر دولتی دارد^۱.

با توجه به افزایش پدیده مجرمانه و ظهور شکل‌های نوین بزهکاری و نیز عدم موفقیت و کارایی ابزارهای سنتی نظام حقوق کیفری در کاهش و پیشگیری از جرم و بزهکاری طرح مشارکت هر چه وسیعتر مردم، تشکل‌های مردمی و نهادهای غیر دولتی در پیشگیری از جرم و بازپروری مجرمین می‌تواند در پیشبرد اهداف سیاست جنایی مؤثر واقع گردد. در واقع پیشگیری از جرم و بزهکاری بدون کمک و مشارکت مردم نمی‌تواند نتیجه مطلوبی حاصل نماید و حرکت‌های دولتی به تنهایی کافی نیست، زیرا که جرم معضلی اجتماعی است و کنترل جرم وظیفه هر شهروند است. همچنان که در گذشته (و حتی در حال حاضر) در جوامع کوچک و بسته، پیشگیری از ارتکاب جرم از طریق کنترل غیر رسمی و نظارت خود مردم صورت می‌گیرد. در اجتماعاتی که پایه‌های دین و پایبندی به ارزشهای اخلاقی قوی‌تر است و انسجام و یکپارچگی مردم کامل است، نظم و مقررات بطور کامل اجرا می‌گردد و امنیت مردم بخوبی تأمین می‌گردد.

^۱. نجفی ابرند آبادی، علی حسین، تقریرات درس جرم‌شناسی، دوره کارشناسی ارشد حقوق جزا و جرم‌شناسی - انتشارات دانشکده حقوق شهید بهشتی - سال ۷۴-۷۳

گفتار دوم: محیط زیست و محیط زیست آبی

اصطلاح « محیط زیست » خود از دو کلمه « محیط » و « زیست » ترکیب یافته است. این دو واژه در فرهنگ های لغت مختلف داخلی و خارجی مورد توجه قرار گرفته است. در برخی از این کتب، به خصوص آنهایی که در دهه های گذشته تدوین شده اند، کلمه « محیط » مترادف اصطلاح « محیط زیست » قلمداد شده است. به عنوان مثال می توان از فرهنگ واژه های قرن نوزدهم میلادی نام برد. در این کتاب امیل لیتر، لغت محیط را مترادف با لغت محیط زیست دانسته است.^۱

واژه محیط به معنای آن چه که احاطه می کند، احاطه اشیا یا ناحیه یا موقعیت، عمل احاطه کردن و نتیجه این عمل، جمع کلیه شرایط خارجی و اثر آنها در زندگی و توسعه موجودات، مجموعه عوامل فیزیکی - شیمیایی - بیولوژیکی و عوامل اجتماعی که در یک لحظه معین قادر به اثر گذاردن، مستقیم یا غیر مستقیم، فوری یا زمان دار در موجودات زنده و فعالیت انسان باشند، فرا گرفتن، نفوذ کردن، تحت نفوذ قرار دادن، شرایط و اوضاع و احوال و مانند آن تعبیر شده است.

در قوانین و مقررات کشور ما اعم از قانون اساسی، قوانین عادی و دیگر مقررات، تعریفی از محیط زیست ارائه نشده است؛ بنابراین در این زمینه نمی توانیم به دیدگاه قانونی استناد کنیم و ناگزیر از مراجعه به متون دیگر خواهیم بود. همچنین در قوانین بسیاری از دیگر کشورها مانند فرانسه و لهستان نیز تعریف حقوقی از محیط زیست بیان نشده است.^۲

^۱. بنان، غلامعلی، محیط انسان و جلوگیری از آلودگی آن، جلد اول، چاپ اول، تهران، ۱۳۵۱،

ص ۱

^۲. تقی زاده انصاری، مصطفی، حقوق کیفری محیط زیست، چاپ اول، تهران، نشر قومس،

۱۳۷۶، ص ۱۶

در یکی از تعاریف « محیط زیست متشکل است از نظام های اتمسفر (که از هوا و ذرات آب و ذرات معلق تشکیل شده) ، پدوسفر (زمین) ، بیوسفر (قشر زیست محیطی) ، و هیدروسفر (آب) »^۱

همچنین در تعریف محیط زیست آمده است که « محیط زیست عبارت است از محیطی که فرایند حیات را فرا گرفته و با آن بر هم کنش دارد . محیط زیست ، از طبیعت ، جوامع انسانی و نیز فضاهایی که با فکر و به دست انسان ساخته شده اند ، تشکیل یافته است و کل فضای زیستی کره زمین ، را فرا می گیرد »^۲

همچنین در تعریف محیط زیست گفته شده است که « محیط زیست یک هدیه الهی است که از مجموعه منابع ، موجودات ، علل و شرایط هماهنگی که گرداگرد هر موجود زنده وجود دارد و استمرار زندگی و حیات منوط و وابسته به آن است تشکیل می شود »^۳

۱. احمدی لواسانی ، مجید ، کنفرانس بین المللی محیط زیست در ریو ، چاپ اول ، تهران ، موسسه چاپ و انتشارات وزارت امور خارجه ، ۱۳۷۲ ، ص ۳

۲. بهرام سلطانی ، کامبیز ، مجموعه مباحث و روش های شهرسازی - محیط زیست ، جلد ششم ، چاپ اول ، تهران ، مرکز مطالعات و تحقیقات شهرسازی و معماری ایران ، ۱۳۷۱ ، ص ۱

۳. هنری ، مرتضی ، محیط زیست و توسعه ، مجله محیط زیست ، شماره سوم ، تابستان ۱۳۶۲ ، ص

مبحث دوم : اهمیت و پیشینه تاریخی محیط زیست آبی در ایران و جهان

گفتار اول : اهمیت محیط زیست در جهان

محیط زیست و مسائل مختلف مربوط به آن ، هیچ گاه به اندازه امروز ذهن انسان را به خود مشغول نساخته بود . انسان امروز دریافته است که اگر برخورد و استفاده از محیط زیست را به همین شکل ادامه دهد در آینده ای نه چندان دور زمین دیگر جایگاهی مناسب برای بشر و نسل وی نخواهد بود . بالا رفتن دمای کره زمین ، افزایش گازهای گلخانه ای ، سوراخ شدن لایه ازن ، انقراض گونه های متعددی از موجودات زنده و غیره زنگ خطری است برای انسان مدرن که شیوه نگرش به طبیعت و به تبع رفتار با آن را تغییر دهد .

در همین راستا است که امروزه در جهان شاهد فعالیت هایی در زمینه محیط زیست و حفظ و نگهداری از آن هستیم . برگزاری کنفرانس ها و سمینارهای متعدد توسط کشورها و سازمان ملل متحد ، ایجاد گروه های مردمی جهت فعالیت در این مورد و تغییر مشهود در فعالیت های مخرب انسان ، همه در این جهت است .

از نظر تاریخی ، تاثیر انسان و فعالیت های او در شکل دهی محیط زیست محدود به دوران مدرن نیست . انسان اولیه شکارچی بود و این شیوه زندگی باعث پراکندگی و کوچ نشینی انسان در جهان می شد . تاثیر محیط زیستی شکار ، انقراض بعضی از گونه ها بود . اما این امر به دلیل تعداد کم شکارچی ها محدود بود . مهم ترین تحول در زندگی انسانها ، توسعه و رشد کشاورزی بود . به تدریج جمعیت

افزایش یافت و فشار برای تامین زمین های کشاورزی بالا گرفت . لذا بشر اقدام به قطع درختان و جنگل زدایی نمود .^۱

اما این گونه اقدامات انسان به گونه ای بود که آسیب جدی و خطرناکی را به دنبال نداشت . از نظر اعتقادی در طول تاریخ ، برای انسان سستی چه غربی و یا شرقی و با هر دین و آیینی طبیعت جنبه ای از تقدس داشت . آب ، درخت ، کوه و بسیاری از مظاهر طبیعت دارای ارزش والایی بوده است و دخالت در آن از دیدگاه شرقیان گناه شمرده می شده است .^۲

اما این وضعیت با شروع عصر رنسانس شکل دیگری به خود گرفت . با گسترش سریع و روز افزون علم و تکنولوژی و ظهور نظریه های فلسفی مادی گرا این وضعیت عوض شد . در قرن هفدهم همراه با رشد علم و دانش دیدگاه جدیدی در مورد رابطه انسان با طبیعت شکل گرفت . بر اساس این دیدگاه جهان یک سیستم مکانیکی است که برای بهره برداری انسان بوجود آمده است .^۳

رشد این تفکر و تجلی دوگانگی بین انسان و طبیعت و تسری آن به همه مقولات حیات در دوران نوزایی به وقوع پیوست و با عنوان انسان محوری در انسان گرایی مدرن رواج یافت . ارائه نظریه جدایی انسان و هر آنچه غیر انسانی است توسط حکمایی چون ارسطو ، پاسکال و کانت به این نظر

^۱ . میر عظیم ، قوام ، حمایت کیفی از محیط زیست ، ۱۳۷۷ ، چاپ اول ، تهران ، انتشارات سازمان حفاظت محیط زیست ، ص ۸

^۲ . معظمی ، شهلا ، ماهنامه امنیت ، مقاله پیشگیری از جرم ، دی و بهمن ۱۳۷۸ ، ص ۲۰

^۳ . همان ، ص ۹